

7. Познанська В. Д. Лексика на позначення фізичних і психічних рис людини як основа для творення українських прізвищ / Віра Познанська // Лінгвістичні студії. – Донецьк : ДонНУ, 2002. – Випуск 10. – С. 161–168.

8. Самійленко С. П. Нариси з історичної морфології української мови / С. П. Самійленко. – К. : Радянська школа, 1964. – Ч. 1. – 234 с.

9. Смольников С. Н. Актуальная и потенциальная русская антропонимия / С. Н. Смольников // Вопросы ономастики / Урал. гос. ун-т. – Екатеринбург. – 2005. – № 2. – С. 23–35.

10. Чучка П. П. Антропонимия Закарпаття: монографія / П. П. Чучка. – К. : Папірус, 2008. – 672 с.

11. Шульська Н. М. Неофіційна антропонимія Західного Полісся: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 – українська мова / Н. М. Шульська – Луцьк, 2011. – 339 с.

Анотація

Павлюк В. А. Метафоричні перенесення у сфері неофіційних антропонімів Вінниччини.

У статті проаналізовано метафоричні перенесення як важливий дериваційний процес у сфері прізвиськ ареалу Вінницької області, з'ясовано семантичні механізми таких перенесень та супровідні процеси.

Ключові слова: антропонім, прізвисько, метафора, типи метафоричних перенесень, фонетична модифікація, афіксація.

Аннотация

Павлюк В. А. Метафорические переносы в сфере неофициальных антропонимов Винницкой области.

В статье анализируются метафорические переносы как важный деривационный процесс в сфере прозвищ ареала Винницкой области, выяснены семантические механизмы таких переносов и сопровождающие процессы.

Ключевые слова: антропоним, прозвище, метафора, типы метафорических переносов, фонетическая модификация, аффиксация.

Summary

Pavluk V. A. Metaphorical transfer in informal anthroponyms of Vinnitsia oblast'.

Metaphorical trasferences, as an important derivative process in the field of nicknames in the area of Vinnitsia oblast' are analyzed in the article. Semantic mechanisms of such trasferencesand accompanying processec are elucidated.

Key words: anthroponym, nickname, metaphor, type of metaphorical trasferences, phonetic modification, affixation.

УДК 372.8:371.2

Подлевська Н. В.

Хмельницький національний університет

ПОГЛИБЛЕНЕ ВИВЧЕННЯ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ (ПОЛЬСЬКОЇ, РОСІЙСЬКОЇ) МОВИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У сучасній освіті важливим етапом підготовки учнів до майбутньої професії є свідомий і своєчасний її вибір з урахуванням можливостей та інтересів учня й обов'язковим орієнтуванням на вимоги ринку праці. Сьогодні необхідною умовою успішної реалізації профільного навчання у старших класах є його забезпечення і підготовка до нього в основній школі, тобто поглиблене вивчення окремих предметів як складник допрофільної підготовки учнів.

Організаційно-педагогічні засади підготовки учнів загальноосвітньої школи до вибору майбутньої професії вивчали Д. Закатнов, О. Мельник, М. Піддячий, В. Синявський, Г. Терещук, М. Тименко, Д. Тхоржевський, М. Янцур та інші вчені. Шляхи вирішення проблеми готовності школярів до вибору окремих професій окреслені в дисертаційних роботах Н. Ковтуненко, Н. Матяш, С. Осадчого, О. Тополь, Н. Шевченко та інших науковців.

Мета статті – розкрити елементи організації поглибленого вивчення другої іноземної мови учнями 8–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів; звернути увагу вчителів іноземної мови на доречні форми, методи, засоби організації філологічного навчання учнів 8–9 класів; показати зв'язок вивчення другої іноземної мови як її поглибленого вивчення зі свідомим вибором професії під час навчання у вищому навчальному закладі.

Поглиблене вивчення предмета – це елемент допрофільної підготовки, яка здійснюється в основній школі (8–9 класи) і покликана забезпечувати реалізацію інтересів, нахилів і здібностей учнів шляхом відповідних змін у завданнях, змісті й організації процесу навчання. Така підготовка забезпечує наступність між основною і старшою школою, закладає інформаційні та психолого-педагогічні основи для успішного профільного навчання учня у старшій школі, створює передумови для життєвого і професійного самовизначення.

До основних форм допрофільної підготовки можемо віднести: поглиблене вивчення окремих навчальних предметів, курсів за вибором, факультативних курсів, створення груп із поглибленим вивченням окремих предметів, проведення профільної орієнтації, заняття у предметних гуртках, наукових товариствах учнів, конкурс-захист науково-дослідницьких робіт у Малій академії наук, участь у предметних олімпіадах тощо.

Поглиблене вивчення окремих навчальних предметів має сприяти формуванню стійкого інтересу до предмета, розвитку відповідних здібностей і орієнтації на професійну діяльність, де використовуються одержані знання. Поглиблене вивчення здійснюється за спеціальними програмами і підручниками.

Особливе значення в організації поглибленого навчання учнів мають курси за вибором, які сприяють розвитку відповідних предметних компетентностей шляхом формування цінностей і ставлень, поглиблення і розширення теоретичних і прикладних знань, формування вмінь і навичок, набуття досвіду пізнавальної і творчої діяльності, розвитку здібностей, та факультативні курси, що сприяють вибору учнем майбутнього навчального профілю шляхом поглибленого вивчення нормативного навчального предмета.

Ґрунтовних змін вимагає вивчення іноземних мов. Доцільно розширити коло їх вивчення, збільшити вагомість та активізувати оволодіння мовами таких держав, з якими Україна розвиває довготривалі зв'язки.

Поглиблене вивчення предметів доцільно розпочинати у 8–9 класах у зв'язку з віковими особливостями учнів, оскільки саме в цьому віці підвищується їхня пізнавальна активність і розумові дані, розвивається самосвідомість, відбувається інтелектуалізація процесів сприймання, концентрації та стійкості уваги, формування перспективи, переорієнтації цінностей. Діяльність школярів стає більш цілеспрямованою і соціально вмотивованою, оскільки свідомо починають задумуватися про подальшу навчальну і професійну діяльність.

Мета поглибленого вивчення іноземної мови учнів основної школи полягає насамперед у самовизначенні особистості школяра щодо продовження навчання через усвідомлений вибір ним профілю навчання „іноземна філологія” у старшій школі. Мета роботи вчителя у поглибленій підготовці учня – максимально розвивати навчально-пізнавальну діяльність учня не лише для

обрання філологічного профілю у старших класах, а й вибору спеціальності філолога у вищому навчальному закладі.

Для визначення інтересів учнів у галузі іноземної філології перед організацією поглибленого вивчення іноземної мови наприкінці навчального року вчителю іноземної мови доцільно провести анкетування учнів 7 класів. Аналіз відповідей, які дали учні на запитання анкети, допоможе учителю дібрати навчальний матеріал для поглибленого навчання іноземної (польської чи російської) мови учнів 8 класу з урахуванням їхніх інтересів і побажань, використовуючи насамперед принципи індивідуалізації та диференціації навчання. Однак необхідно пам'ятати і про використання специфічних принципів навчання іноземної мови у середній загальноосвітній школі: комунікативної спрямованості навчання, ситуативності і тематичної організації навчального матеріалу, переважаючої ролі вправ і завдань, урахування особливостей рідної мови, свідомості навчання, вікових особливостей учнів, взаємозв'язку навчання в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Учитель повинен показувати учням ланцюжок зв'язку від поглибленого вивчення іноземної мови до вибору профільного філологічного навчання у старшій школі і до здобуття професійної філологічної освіти у вищому навчальному закладі.

Таким чином, в організації поглибленого навчання іноземної мови повинна існувати система відповідних заходів, форм і видів роботи учителя і навчання учнів. Доцільними є форми роботи як традиційні (проведення всіх типів уроків, організація факультативних занять, гурткова робота), так й інноваційні (використання можливостей мережі „Інтернет”, комп'ютерних технологій, участь у міжнародних проектах, співпраця з колегами з інших країн, стажування за кордоном; стажування у науково-дослідних інститутах, укладання угод про співпрацю між загальноосвітніми та вищими навчальними закладами).

Для поглибленого вивчення іноземної мови важливо використовувати автентичні матеріали (навчальні посібники; аудіовізуальні матеріали; облаштовані аудиторії, які передають атмосферу країни (символи, атрибутика, періодична преса тощо), мова якої вивчається) у навчанні підлітків іноземної мови, що допоможе створити відповідне мовне середовище, чим значно підвищиться інтерес і мотивація до вивчення мови та позитивно вплине на її результативність. Наявність в аудиторіях сучасних технічних засобів навчання і засобів масової інформації, налаштованих на прийом автентичних радіо- і телепередач, відеоматеріалів, онлайн-трансляцій, дистанційних форм навчання; створення відповідно оформленого освітнього середовища, де навчаються учні поза уроками, – все це позитивне налаштування на створення інтересу до поглибленого вивчення іноземної мови.

Особлива відповідальність у навчальному процесі належить учителю, який не лише розмовляє польською чи російською мовами, але й поводить себе відповідно як представник відповідної культури і як мовний носій.

У поглибленому вивченні іноземної мови учитель повинен спиратися на розвиток індивідуальності учня з метою забезпечення його успішним результатом в оволодінні іноземною мовою. При цьому учень має усвідомлювати, що успіх в оволодінні мовою визначається насамперед його власними зусиллями і прагненнями.

Навчальний матеріал предмета „Іноземна мова” має сприяти формуванню в учнів стійкого інтересу до вивчення іноземної мови, розвитку відповідних здібностей та орієнтації на професійну діяльність, де використовуватимуться отримані знання.

Під час поглибленого вивчення іноземної мови учитель повинен пам'ятати, що метою такого навчання є надання учневі можливості реалізувати свій інтерес до іноземної мови, уточнити готовність і здатність засвоювати цей предмет на підвищеному рівні у старшій профільній школі, а також підготуватися до іспиту чи підсумкової атестації з іноземної мови.

Отже, поглиблене вивчення іноземної мови в основній школі висуває більші вимоги до підготовки сучасного вчителя іноземної мови, здатного не лише давати учням глибокі знання, розвивати навички й уміння, але й створювати самовизначення старшокласників для профільного навчання.

У сучасних умовах інформаційного розвитку суспільства у навчанні краще використовувати методи, які спонукають учнів до активної творчої діяльності: активний метод, проектний метод, метод співпраці, дослідницький метод, метод евристичних професійних спроб, модульне навчання, сучасні інформаційні комунікаційні технології, елементи дистанційного навчання.

Зрозуміло, що для ефективного навчання іноземної мови у школі учні повинні бути забезпечені навчально-методичними комплексами з іноземної мови: підручником, робочим зошитом із друкованою основою, довідником, книжкою для домашнього читання, словником, лінгафонним практикумом, комп'ютерними програмами, слайдами, аудіодисками, відеодисками тощо. Лише комплексне поєднання сучасних форм роботи, методів і технічних засобів навчання сприятиме розкриттю особистісних природних здібностей учнів, прояву ініціативи, розвитку творчості та самовизначенню профілю навчання у старшій школі і професійної діяльності в майбутньому, яка була би пов'язаною з іноземною філологією.

Організацію поглибленого вивчення іноземної мови потрібно розглядати у логічному взаємозв'язку не лише із профільним філологічним навчанням у старшій школі, а й з обранням майбутньої філологічної спеціальності у вищому навчальному закладі. Досвід такої практики є у Хмельницькому національному університеті. На кафедрі слов'янської філології функціонує спеціальність „Філологія. Переклад (польська, російська мови)”. Навчальний процес забезпечують викладачі польської і російської мов, які мають безпосередню мовну практику у країнах, мова яких вивчається. Студенти усіх курсів навчаються в аудиторіях із сучасним матеріально-технічним забезпеченням, атрибутами культури і традицій народів, мова яких вивчається. Це і навчально-методичне забезпечення (польська і російська спеціальна література, підручники, навчальні посібники, словники, художня література, фахова преса), і мультимедійний супровід занять, і використання комп'ютерних технологій (онлайн-лекцій, відео-конференцій і занять у дистанційному режимі з польськими навчальними закладами). Студенти беруть участь у мовних конкурсах з польської і російської філології, олімпіадах з польської і російської мов, а також мають можливість літньої мовної практики (протягом місяця) у Польщі, спілкуючись із безпосередніми носіями польської мови, удосконалюючи свої мовні знання, формуючи вміння і навички комунікативно-мовленнєвого розвитку.

Організація навчання другої іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах різна, оскільки заклади мають неоднакове матеріально-технічне і навчально-методичне забезпечення. Є класи, у яких вивчається польська чи російська мова (як іноземна, друга іноземна), є класи з вивченням польської чи російської мови (де усі предмети викладаються польською чи російською мовами), є школи з поглибленим вивченням польської чи російської мови, є польські чи російські школи. Від цієї градації залежить і кількість годин, яка відводиться на вивчення польської чи російської мови, і відповідний рівень викладання мови, і значення вивчення мови в навчальному закладі.

Співпраця між вищим навчальним закладом і загальноосвітнім навчальним закладом будується таким чином, щоб якомога більше часу викладачі польської і російської мов проводили з учителями польської чи російської мов. Тому систематично відбуваються спільні засідання, науково-навчальні семінари кафедри викладачів польської і російської мов і методоб'єднання учителів польської і російської мов. Це і обговорення навчально-методичної, наукової та виховної діяльності учнів і студентів та учителів і викладачів: підписання угод про спільну освітню діяльність; планування об'єднаних заходів учнів зі студентами; відвідування студентами уроків у школі, а учнями – занять у

виші; участь учнів у Міжнародній олімпіаді з польської мови та Всеукраїнському диктанті з польської мови, що проводяться у ХНУ; проведення учнівсько-студентської конференції на мовні теми, цікаві для вікових особливостей підліткового і юнацького віку; відвідування і залучення учнів до виховних заходів, які проводять куратори у своїх групах, тощо. Така робота проводиться постійно і систематично з метою привернення уваги до цікавості філологічної спеціальності у виші, спрямуванні на визначення профілізації навчання учнями старших класів та допомоги у поглибленому вивченні польської чи російської мов учнями. Такі види роботи допомагають учителям і учням в організації поглибленого вивчення предмета під час допрофільної підготовки; у виборі й отриманні міцних знань під час профільного навчання; у формуванні й розвитку вмінь і навичок студента іноземної філології у професійній освіті; у реалізації випускника-філолога в освітній діяльності як професіонала своєї справи.

Отже, організація поглибленого навчання з другої іноземної мови у загальноосвітньому навчальному закладі є процесом комплексним і систематичним, що потребує особливої підготовки учителя іноземної філології до викладання мови у такому класі і відповідного добору дітей, схильних до вивчення іноземних мов і зацікавлених у продовженні філологічної освіти.

Список використаної літератури

1. Бим И. Л. Профильное обучение иностранным языкам на старшей ступени общеобразовательной школы: Проблемы и перспективы / И. Л. Бим. – М.: Просвещение, 2007. – 168 с.
2. Іноземні мови // Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. – К.; Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2005. – 208 с.
3. Концепція навчання іноземних мов у середній загальноосвітній школі // Англійська мова та культура. – 2004. – № 6. – С. 3–6.
4. Концепція профільного навчання в старшій школі // Інформаційний збірник МОН України. – 2013. – № 24. – С. 3–15.
5. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-е, випр. і перероб. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
6. Полонська Т. К. Концептуальні засади допрофільної підготовки з іноземної мови учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Т. К. Полонська // Іноземні мови. – 2011. – № 4. – С. 8–12.

Анотація

Подлевська Н. В. Поглиблене вивчення другої іноземної мови (польської, російської) у загальноосвітніх навчальних закладах України.

У статті розкриваються елементи організації поглибленого вивчення другої іноземної мови учнями 8–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів; звертається увага вчителів іноземної мови на форми, методи, засоби організації філологічного навчання учнів 8–9 класів; прослідковується зв'язок вивчення другої іноземної мови як її поглибленого вивчення зі свідомим вибором професії під час навчання у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: поглиблене вивчення іноземної мови, іноземна філологія, допрофільна підготовка, профільне навчання, філологічний напрям спеціальності.

Аннотация

Подлевская Н. В. Углубленное изучение второго иностранного языка (польского, русского) в общеобразовательных учебных заведениях Украины.

В статье раскрываются элементы организации углубленного изучения второго иностранного языка учащимися 8–9 классов общеобразовательных учебных заведений. Обращается внимание учителей иностранного языка на формы, методы, средства организации филологического обучения учащихся 8–9

классов; прослеживается связь изучение второго иностранного языка как его углубленного изучения с сознательным выбором профессии во время обучения в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: углубленное изучение иностранного языка, иностранная филология, допрофильная подготовка, профильное обучение, филологическое направление специальности.

Summary

Podlevska N. V. Second Language (Polish, Russian) In-depth Study in Secondary Schools Ukraine.

The article covered the elements of in-depth study organisation of second language by students of 8–9 grades; drew teachers' attention on the forms, methods, means of philological studies of students of 8–9 grades; the connection is traced between second foreign language studying as its in-depth study, with the conscious choice of profession while studying at university.

Key words: in-depth study of a foreign language, foreign language and literature, pre profile training, specialized education, philological direction specialty.

УДК 821.161.2

Приймак І. В.

Хмельницький національний університет

СОН ЯК ХУДОЖНІЙ ПРИЙОМ У ПРОЗІ ОКСАНИ КЕРЧ

В українській літературі перших десятиліть ХХ ст., у період становлення і розвитку модернізму, спостерігаємо підвищення уваги митців слова до занурення у непростий внутрішній світ людини. Мистецький арсенал художніх засобів, що допомагають відтворити широку палітру різномірних почувань і переживань, є досить масштабним. Серед низки художніх засобів і прийомів чільне місце посідає сновидіння як засіб психологізації.

Цей художній прийом виконує багато функцій у творі. По-перше, він може виступати алегорією й іносказанням, завдяки яким відбувається повчання читача, або формування логічних ланцюжків у структурі твору. По-друге, сон розкриває внутрішню сутність героя, ті його якості чи думки, які не доступні читачеві. Найчастіше сон як художній прийом використовується з метою додавання інформації про основні події, які відбуваються в житті головних героїв.

Інтерес до заглиблення у психологічну лабораторію митця зустрічаємо у працях І. Франка „Із секретів поетичної творчості”, В. Виготського „Психологія мистецтва”, М. Арнаудова „Психологія літературної творчості”. У своєму дослідженні український літературознавець А. Макарова аналізує естетико-психологічні фактори внутрішньої роботи митця, котрий моделює світ сновидіння в художній системі твору, що наближує до розуміння шляхів проникнення автора до підсвідомості героя.

На зламі тисячоліть відзначаємо велике зацікавлення літературознавчих досліджень сферою підсвідомого, зокрема тими художніми творами, де зображуються сновидіння героїв. У студіях З. Фрейда („Вступ до психоаналізу”, „Тлумачення сновидінь”) і К. Г. Юнга („Тевістокські лекції. Аналітична психологія”) розкривається складний психологічний механізм сновидіння. Популярність праць вищезгаданих авторів зумовила великий інтерес письменників І половини ХХ ст. до поглибленого психологічного аналізу, до занурення у загальнолюдські підвалини психіки.

Досить цікавою сторінкою у літературному процесі Галичини є творчість Оксани Керч – авторки самобутніх й оригінальних художніх творів. Перу Оксани Керч належать оповідання, повісті, романи, п'єса, літературно-критичні есе та рецензії. На сьогодні опубліковані такі твори Оксани Керч: „Альбатроси” (Аргентина), „Наречений”, „Такий довгий вік” (Канада), „Вулька”